

Sterk klasmanagement - kijkwijzer groepsproces in de klas

Doel

Door vanaf dag één in te zetten op open communicatie, verbondenheid en duidelijke afspraken, creëer je een klimaat waarin **pestgedrag** minder kans krijgt om te groeien en zorg je voor een positief, veilig en voorspelbaar leerklimaat waarin **zowel het lesgeven als het leren maximaal kan verlopen**.

Door groepsprocessen op te volgen en regelmatig stil te staan bij de sociale dynamiek, krijg je inzicht in machtsverhoudingen, kwetsbaarheden en mogelijke risicosituaties. Dat helpt je om **preventieve maatregelen** te nemen én om snel gepast te handelen wanneer zich toch moeilijk en/of grensoverschrijdend gedrag voordoet.

Deze kijkwijzer helpt je om zicht te krijgen op hoe het groepsproces in jouw klas evolueert en in welke mate jij als leraar bewust reflecteert op én doelgericht inzet op groepsdynamiek en sterk klasmanagement. Doe dit dus op regelmatige basis tijdens het schooljaar. Door deze scan te gebruiken wordt duidelijk waar de groep staat, welke sterktes aanwezig zijn en welke elementen aandacht vragen om de leerwinst en het welbevinden van alle leerlingen te versterken.

Gebruik van de reflectietool

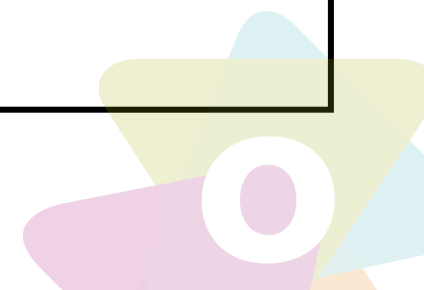
- Zet deze kijkwijzer pas in nadat je een voldoende diepgaande basiskennis hebt opgebouwd over groepsdynamica en sterk klasmanagement, gebaseerd op recente wetenschappelijke inzichten.
- Deze kijkwijzer sluit aan bij het overzicht van sterk klasmanagement op de PRO-themagina 'Sterk klasmanagement als basisvoorwaarde voor leren' onder 'Aan de slag in je klas'.
- Zie deze scan als een startpunt voor professionele dialoog en gezamenlijke reflectie binnen het team.
- De tool is niet bedoeld als beoordelingsinstrument voor individuele leerlingen.

Schaal per indicator/didactisch principe: 1 = nauwelijks / 2 = soms / 3 = meestal / 4 = structureel

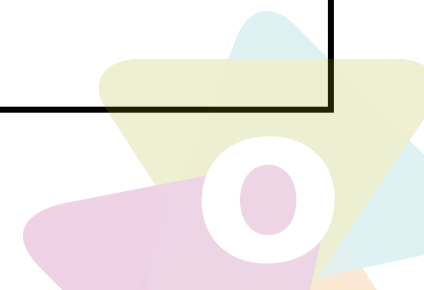
Bouwen aan een positieve
groepsdynamiek

	<u>In welke mate herken ik volgende processen bij de leerlingengroep</u>	<u>ILLUSTREER MET EEN CONCREET VOORBEELD</u>
Actief deelnemen aan het groepsproces	<p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen nemen deel aan klasgesprekken en groepsactiviteiten.</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen tonen betrokkenheid bij gezamenlijke afspraken</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen ervaren en tonen dat hun inbreng ertoe doet.</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen werken samen en nemen gezamenlijke verantwoordelijkheid op.</p>	
Respectvol omgaan	<p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen luisteren actief naar elkaar en naar de leraar.</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen tonen respect voor verschillen (meningen, talenten, achtergronden...).</p>	

	<p style="text-align: center;"><u>In welke mate herken ik volgende processen bij de leerlingengroep</u></p>	<p style="text-align: center;"><u>ILLUSTREER MET EEN CONCREET VOORBEELD</u></p>
	<p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen houden rekening met elkaar en leraar in gedrag en communicatie.</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen dragen zichtbaar bij aan verbondenheid in de groep.</p>	
<p>Eigen verantwoordelijkheid opnemen</p>	<p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen houden zich aan klasafspraken.</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen signaleren problemen tijdig (bij leraar of klasgenoten).</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen begrijpen en erkennen dat hun gedrag impact heeft op anderen.</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen tonen initiatief bij het herstellen van gedrag of conflicten.</p>	

	<u>In welke mate herken ik volgende processen bij de leerlingengroep</u>	<u>ILLUSTREER MET EEN CONCREET VOORBEELD</u>
Constructief omgaan met conflicten	<p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen durven conflicten benoemen op een respectvolle manier.</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen kunnen, met of zonder ondersteuning, zoeken naar oplossingen.</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen tonen herstelgedrag (excuses, afspraken maken, verzoenen).</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Conflicten worden binnen de groep meestal rustig en effectief afgewerkt.</p>	
Verbindend communiceren	<p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen geven aan wat ze nodig hebben of waar ze mee worstelen.</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen durven hulp vragen (aan leraar of klasgenoten).</p>	

	<p style="text-align: center;"><u>In welke mate herken ik volgende processen bij de leerlingengroep</u></p>	<p style="text-align: center;"><u>ILLUSTREER MET EEN CONCREET VOORBEELD</u></p>
	<p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen communiceren eerlijk over successen en uitdagingen.</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>De communicatie draagt bij aan een veilig en afgestemd groepsklimaat.</p>	
<p>Bijdragen aan een verbindend klimaat</p>	<p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen helpen elkaar spontaan en tonen zorg voor de groep.</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen geven complimenten en versterken elkaar met positieve feedback.</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>Leerlingen betrekken nieuwe of minder zichtbare klasgenoten actief.</p> <p>☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4</p> <p>De groep straalt een positief, veilig en ondersteunend klimaat uit.</p>	

Reflectievragen: individueel in duo's /groepjes - met hele team

Deze reflectie helpt om gericht in te grijpen, interventies af te stemmen en het ontwikkelproces van de groep te begrijpen.

Waar in denk je dat je veel kunt leren van collega's?

Waar zou jij anderen juist bij kunnen ondersteunen of inspireren?

Oriëntatiefase	Normeringsfase	Conflictfase	Prestatiefase	Afscheidsfase
<ul style="list-style-type: none">• Leerlingen zijn voorzichtig en verkennen hun plek in de groep.• Deelnemen aan activiteiten gebeurt afwachtend.• Respectvol gedrag is vooral beleefd, maar nog oppervlakkig.• Conflicten blijven onder de oppervlakte of worden vermeden.• Communicatie verloopt vooral via de leraar.• Het groepsklimaat voelt vriendelijk, maar nog niet hecht.	<ul style="list-style-type: none">• Leerlingen participeren actief en evenwichtig.• Er ontstaat oprechte aandacht en respect voor elkaar.• Eigenaarschap en verantwoordelijkheid nemen toe.• Conflicten worden bespreekbaar en op een rustige manier opgelost.• Communicatie wordt helderder en respectvoller.• Er groeit een stabiel, warm en ondersteunend groepsklimaat.	<ul style="list-style-type: none">• Leerlingen nemen wisselend initiatief; sommigen haken af of testen grenzen.• Spanningen, irritaties en kleine conflicten komen vaker voor.• Verantwoordelijkheid wordt soms ontweken; afspraken worden niet consequent gevolgd.• Conflicten zijn zichtbaar en kunnen emotioneel oplopen.• Communicatie kan directer of ongenueanceerd zijn.• Het klimaat is wisselend: momenten van verbondenheid wisselen met spanning.	<ul style="list-style-type: none">• De groep neemt spontaan initiatief en werkt autonoom samen.• Leerlingen versterken elkaar actief en tonen maturiteit in gedrag.• Zelfregulatie is sterk; leerlingen sturen elkaar bij zonder conflict.• Conflicten worden bijna zelfstandig opgelost, met aandacht voor herstel.• Communicatie is eerlijk, open en gericht op gezamenlijke groei.• De klas vormt een hecht, veilig en zeer positief klimaat.	<ul style="list-style-type: none">• De groep blikt samen terug op het afgelegde traject en benoemt gezamenlijke ervaringen en successen.• Leerlingen tonen waardering en erkenning voor elkaar en nemen op een respectvolle manier afscheid.• Communicatie blijft verbindend met ruimte voor reflectie en afronding.• De klas sluit af als een verbonden groep met een blijvend gevoel van veiligheid en samenhang.

Bron: Tuckman beschrijft vijf opeenvolgende fases die groepen doorlopen om tot een hecht, goed functionerend team te groeien. Deze fases zijn zeer herkenbaar in een klasgroep, zeker aan het begin van het schooljaar maar zeker ook na vakantieperiodes, lange weekends of wanneer groepssamenstellingen wijzigen.

Groepsproces

Rol van de leraar

Forming - Oriëntering

- Sturend zijn in het groepsproces
- Handel consequent en transparant
- Duidelijke regels, routines, afspraken en grenzen.
- Bewust zijn van je rol als leider én deel van het systeem
- Rustig, voorspelbaar leer - en leefklimaat neerzetten
- Heldere verwachtingen en doelen expliciteren
- Modelleren van gewenst gedrag

Norming - Normering

- Actieve begeleiding van groepsvorming.
- Communiceren en structureren
- Collega's betrekken bij reflectie
- Samen met leerlingen afspraken evalueren en aanscherpen
- Positief gedrag bekrachtigen
- Ruimte geven, maar binnen duidelijke kaders

Storming - Conflict

- Consequent en voorspelbaar blijven handelen
- Bewust en reflectief reageren
- Gezamenlijk handelen met collega's versterkt de aanpak.
- Rustig, begrensd en duidelijk reageren op conflicten
- Eenduidig zijn met collega's in regels, afspraken en routines
- Sensitief blijven voor groepssignalen

Performing - Prestatie

- Coachende leider
- Aandacht voor cohesie en motivatie
- Transparant blijven communiceren
- Loslaten waar het kan, sturen waar het moet
- Groepssterktes benutten in opdrachten en projecten
- Zelfregulatie van leerlingen stimuleren

Adjourning - Afscheid

- Bewust omgaan met afronden
- Reflectie stimuleren
- Veiligheid blijven bieden
- Rituelen of reflectiemomenten aanbieden
- Succeservaringen benoemen
- Leerlingen voorbereiden op nieuwe groepsprocessen

